

RESEARCH ARTICLE

Студентське самоврядування та його роль у забезпеченні якості вищої освіти

Юрій Скиба^{1*}, Леся Червона¹, Ольга Паламарчук¹

¹Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

*y.skyba@ihed.org.ua

Анотація

У статті актуалізується роль студентства та студентського самоврядування як активного учасника освітнього процесу, партнера у процесах реформування вищої освіти, який залучений до структур управління закладом вищої освіти, зокрема до процесу забезпечення якості вищої освіти. На основі аналізу нормативно-правових актів і наукових джерел авторами виділено державний та інституційний рівні впливу студентського самоврядування на прийняття рішень щодо процесів забезпечення якості освіти. Підґрунтя для розвитку можливостей студентського самоврядування забезпечує державний рівень на якому приймаються нормативно-правові документи, що створюють передумови для участі студентського самоврядування у процедурах забезпечення якості освіти, зокрема, Закон України «Про вищу освіту», який регулює діяльність органів студентського самоврядування в Україні; «Стандарт вищої освіти»; «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» в яких прописуються вимоги щодо участі представників студентського самоврядування у системі внутрішнього забезпечення якості. Упровадження вище зазначених нормативно-правових актів, та студентоцентрованого підходу в освітній процес закладів вищої освіти забезпечується на інституційному рівні. Студентське самоврядування на інституційному рівні має значну кількість механізмів та інструментів для впливу на внутрішнє забезпечення якості освіти, зокрема, через: процедури формування та реалізації освітніх програм у закладах вищої освіти; процедури забезпечення якості викладання і навчання у закладах вищої освіти; процедури запобігання академічної недобросовісності у закладах вищої освіти. Авторами розглянуто також основні інструменти що використовуються у закладах вищої освіти для врахування думки студентського самоврядування такі як: опитування, зустрічі на засіданнях проектних груп, вчених рад факультетів і закладів вищої освіти тощо. Впровадження вище зазначених заходів, обговорення та реагування на наявні проблеми з представниками студентства, є запорукою підвищення якості освіти та престижності закладів вищої освіти.

Вступ

Студентське самоврядування належить до тих актуальних питань, які не обходять жодна освітня система світу. Усвідомлення того факту, що ефективне функціонування університетів у XXI столітті можливе лише при умові їх спрямованості на розвиток власного інституційного потенціалу, призвело до пошуку нових механізмів, які здатні реально забезпечити їх конкурентоспроможність. Одним із таких механізмів постає студентське самоврядування. Воно створює підґрунтя для розвитку, що припускає постійну зміну завдань, методів, організаційних механізмів і управлінських методик тощо (Червона, 2017).

Актуальність розвитку студентського самоврядування як важливого чинника модернізації системі вищої освіти підтверджується міжнародними стратегічними (Prague Communiqué, 2001; Berlin Communiqué, 2003; Bergen

Ключові слова:

вища освіта, студенти, студентське самоврядування, якість вищої освіти

Мова статті:

українська

Отримано:

15 жовтня 2022 р.

Прийнято:

28 листопада 2022 р.

Опубліковано:

30 грудня 2022 р.

Цитування:

Скиба, Ю., Червона, Л., & Паламарчук, О. (2022). Студентське самоврядування та його роль у забезпеченні якості вищої освіти. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*, 14, 127-138. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2022-14-127-138>

Communiqué, 2005; Yerevan Communiqué, 2015; Paris Communiqué, 2018) та вітчизняними (Закон України «Про вищу освіту», 2014; Закон України «Про освіту», 2017) нормативно-правовими актами.

Зокрема, у Prague Communiqué (2001) наголошується, що «... студенти є повноправними членами спільноти вищої освіти тому мають брати участь і впливати на організацію і зміст освіти в університетах». Berlin Communiqué (2003) відзначається «... конструктивна участь студентських спілок у Болонському процесі та наголошується на потребі залучати студентство до подальших дій». Bergen Communiqué (2005) засвідчує, що «... роль студентства у реалізації процесу стає більш значущою на етапі, коли значною мірою реалізовані законодавчі реформи». Yerevan Communiqué (2015) засвідчило готовність учасників Болонського процесу «...підтримувати та захищати студентів ... і гарантувати їх представництво як повноправних партнерів в управлінні автономними закладами вищої освіти». Paris Communiqué (2018) підкреслює, що «Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) — це простір, де уряди, заклади вищої освіти й стейкхолдери разом формують ландшафт вищої освіти». Як свідчить аналіз вищезазначених комюніке студентство розглядається в якості активного учасника освітнього процесу, партнера у процесах реформування вищої освіти, який залучений до структур управління закладом вищої освіти врядування.

У документі «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» виокремлено суттєву роль щодо участі студентів у забезпеченні якості вищої освіти. Одним із ключових принципів на якому ґрунтується ESG, це «...забезпечення якості враховує потреби та очікування студентів, усіх інших стейкхолдерів та суспільства» (Стандарти і рекомендації..., 2015).

Водночас у стандартах наголошується, що політикою закладу вищої освіти у сфері забезпечення якості є залучення різних структурних підрозділів, «...окремих працівників і студентів у прийнятті на себе обов'язків із забезпечення якості. Розроблення освітніх програм має здійснюватися «...із залученням у цей процес студентів». Оскільки освітні програми «...забезпечують студентів академічними знаннями й навичками, включаючи ті, що є загальними, які можуть вплинути на особистий розвиток та можуть бути застосовані студентами у майбутній кар'єрі». І запровадження «студентоцентрованого навчання і викладання відіграють важливу роль у стимулюванні мотивації студентів, їх самоаналізі та залученні до освітнього процесу. Це означає ретельне обговорення процесів розроблення та реалізації освітніх програм та оцінювання результатів навчання» (Стандарти і рекомендації..., 2015).

Як свідчить аналіз вищезазначених комюніке студентство розглядається в якості активного учасника освітнього процесу, партнера у процесах реформування вищої освіти, який залучений до структур управління закладом вищої освіти.

Аналіз попередніх досліджень з проблеми

Питання студентського самоврядування перебуває в полі зору багатьох дослідників. Зокрема, аналіз теоретичних та практичних аспектів участі студентів в університетському врядуванні в українських університетах здійснила Л. Червона (2017). Шляхи формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування — О. Гулько (2019). Особливості процесу соціалізації студентської молоді — О. Гук та Н. Чернуха (2017). Стратегію та етапи розвитку студентського самоврядування у закладах вищої освіти України — К. Трибулькевич (2016).

Л. Червона у праці «Студентське самоврядування як інструмент розвитку інституційного потенціалу університету в контексті глобального лідерства» на основі проведеного анкетування студентів виділила негативні й позитивні тенденції щодо студентського самоврядування. Зокрема, до негативних тенденцій віднесено:

- «низька поінформованість студентів про нормативно-правові акти якими регламентується діяльність студентського самоврядування, його роль і завдання;

- ототожнення студентського самоврядування з профспілкою студентів, що свідчить про нечітке уявлення студентів про роль та завдання органів студентського самоврядування, які полягають насамперед у захисті прав та інтересів студентів та забезпеченні їхньої участі в управлінні закладом вищої освіти;
- суттєва пасивність студентства та їхня низька залученість до діяльності студентського самоврядування (співвідношення складає в середньому 10 % до 90 %). Позитивними тенденціями, на думку автора, є:
- понад 4/5 опитаних студентів вважають, що студентське самоврядування обов'язково повинно бути у закладах вищої освіти України;
- більш ніж половина респондентів зазначили, що участь у студентському самоврядуванні сприяє розвитку особистісного потенціалу лідера та формує у студентів почуття відповідальності» (Червона, 2017).

К. Трибулькевич у монографії «Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917-2010 рр.)» зазначає, що головними вимогами для успішного розвитку студентського самоврядування є: зацікавленість у його розвитку адміністрації факультету, педагогічного колективу та більшості студентів структурного підрозділу; чіткий розподіл обов'язків по керівництву органами студентського самоврядування; оптимальна структура студентського самоврядування з урахуванням специфіки структурних підрозділів; чітка система роботи органів студентського самоврядування (єдина документація, вимоги, дні засідань); організація системи змагань через органи студентського самоврядування; гласність у його роботі (стенди підсумків змагань, стінгазети, бюлетені тощо); нагородження, заохочення переможців через систему роботи студентського самоврядування» (Трибулькевич, 2016). Проте, механізми залучення представників студентського самоврядування до внутрішньої системи забезпечення якості розкриті фрагментарно.

С. Зубченко в аналітичних матеріалах «Студентське самоврядування як фактор оптимізації навчального процесу у вищій школі» зазначає, що істотною проблемою залишається пасивність, інертність, індивідуальність студентської спільноти у ставленні до багатьох актуальних проблем студентського самоврядування. Частково це може пояснюватися недостатньою поінформованістю студентів щодо можливостей студентського самоврядування. Зараз далеко не всі студенти усвідомлюють, яким чином студентське самоврядування може покращити їхнє становище чи вирішити конкретні проблеми (Зубченко, 2014). Можна частково погодитися з цим твердженням, проте, на наше переконання, після впровадження Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (Стандарти, 2015) та прийняття «Положення про акредитацію освітніх програм» (МОН України, 2019) активність студентів і студентських організацій у закладах вищої освіти суттєво зросла.

О. Гук, Н. Чернуха у праці «Соціалізація студентської молоді: вектори успіху» зазначають, що «...соціалізація є важливим процесом у становленні індивіда та громадянина. Участь молоді людини у студентському самоврядуванні надає можливості спробувати себе у різних соціальних ролях, отримати навички активної соціальної поведінки, навчитися брати на себе відповідальність. Учасники студентського самоврядування є більш активними в суспільному житті, готові до певного спротиву несприятливим життєвим обставинам, агресивному суспільству (Гук, Чернуха, 2017).

О. Гулько у праці «Лідерство і лідерські якості здобувачів вищої освіти: аналіз понять і стану розвитку у процесі здійснення студентського самоврядування» обґрунтовано роль студентського самоврядування на розвиток лідерських якостей майбутніх педагогічних працівників. На переконання О. Гулько лідерські якості допоможуть майбутньому педагогічному працівникові здійснювати власну професійну діяльність на високому рівні; сприятимуть розвитку вмінь швидко налагоджувати контакти; знаходити швидкі та нестандартні варіанти вирішення проблемних ситуацій; відчувати та розуміти внутрішній

світ оточуючих; ставити близькі та далекі життєві цілі й досягати їх; працювати в команді тощо (Гулько, 2019).

Проте проблема участі студентського самоврядування у питаннях забезпечення якості вищої освіти недостатньо висвітлена у працях вітчизняних дослідників.

Мета статті полягає у виявленні рівнів впливу студентського самоврядування на процес прийняття рішень щодо процесів забезпечення якості вищої освіти.

Методи дослідження

Системний аналіз, синтез, порівняння, систематизація наукових та нормативно-правових джерел, що в сукупності дало змогу виділити рівні впливу студентського самоврядування на процеси прийняття рішень щодо забезпечення якості вищої освіти.

Результати дослідження

На основі аналізу нормативно-правових актів і наукових джерел нами виділено такі рівні впливу студентського самоврядування на прийняття рішень щодо процесів забезпечення якості освіти: державний та інституційний.

Державний рівень. Функціонування ефективної системи студентського самоврядування виходять за межі системи освіти, оскільки воно сприяє соціалізації молоді та розвитку політичної культури молодого покоління. В цьому контексті студентське самоврядування можна розглядати як передумову для розвитку громадянського суспільства та парламентських демократичних традицій (Зубченко, 2014).

Основним нормативно-правовими актами, який регулює діяльність органів студентського самоврядування в Україні на державному рівні є Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2014 р. Зокрема у цьому Законі:

- подано визначення студентських організацій;
- окреслюються принципи на яких вони мають діяти;
- встановлюються рівні діяльності;
- форми студентських організацій;
- окреслюються основні функції;
- визначаються сфери участі;
- закріплюються фінансові питання студентських організацій тощо.

У статті 40. цього Закону наведено повноваження студентського самоврядування. Зокрема, наголошується, що «студентське самоврядування є невіддільною частиною громадського самоврядування відповідних навчальних закладів» та «...бере участь в управлінні закладом вищої освіти» (Закон України, 2014). Законодавчо визначено, що студентське самоврядування є невіддільною складовою структури університету. Варто зазначити, що відповідно до п. 5 ст. 40 цього ж Закону «...органи студентського самоврядування беруть участь:

- в управлінні закладом вищої освіти;
- в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу;
- у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;
- вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм» (Закон України, 2014).

Зазначені повноваження посилює роль студентського самоврядування у частині забезпечення якості вищої освіти.

Чинне законодавство уможливує безліч різноманітних варіацій студентського самоврядування. Це можуть бути різноманітні форми (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо). Яке ж може бути представлено і на різних рівнях: студентської групи, факультету, гуртожитку, університету, міністерства.

Наступним нормативно-правовим актом, що створює передумови для участі студентського самоврядування у процедурах забезпечення якості освіти є «Стандарт вищої освіти». Відповідно до Стандарту у закладі вищої освіти повинна функціонувати система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості), яка передбачає «...здійснення низки процедур і заходів, зокрема здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі самостійної роботи студентів за кожною освітньою програмою; забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату» (МОН України, 2017).

Підвищення вагомості студентського самоврядування та його участі у системі внутрішнього забезпечення якості значно зросло після затвердження «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» наказ Міністерства освіти і науки України 11 липня 2019 року № 977. Зокрема у п. 11 наголошується, що «заклад вищої освіти, забезпечує у визначений програмою роботи експертної групи час присутності осіб, з якими заплановані індивідуальні співбесіди, інтерв'ю, фокус-групи, ... зокрема представників органів студентського самоврядування». Порівняно з попередньою процедурою акредитації спеціальностей вимоги щодо участі представників студентського самоврядування у цьому процесі не було. Водночас у матеріалах самоаналізу освітніх програм, що подаються на акредитацію заклад вищої освіти має продемонструвати як «здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери. І як їх позиція береться до уваги під час перегляду освітньої програми» (МОН України, 2019).

Інституційний рівень. Упровадження вище зазначених нормативно-правових актів, студентоцентрованого підходу в освітній процес закладів вищої освіти суттєво вплинув на взаємовідносини між управлінським персоналом та здобувачами вищої освіти, які сприймаються як рівноправні партнери. Здобувачі вищої освіти сприймаються не як пасивні споживачі послуг у сфері вищої освіти, а як основні замовники та споживачі цих послуг. Враховуючи вищезазначене здобувачі вищої освіти мають значну кількість механізмів та інструментів суттєво впливати на якість надання цих послуг.

Студентське самоврядування відіграє значну роль у внутрішньому забезпеченні якості освіти насамперед через:

- процедури формування та реалізації освітніх програм у закладі вищої освіти;
- процедури забезпечення якості викладання і навчання у закладі вищої освіти;
- процедури запобігання академічної недоброчесності у закладі вищої освіти.

Розвиток і вдосконалення навчальних програм в інтересах студента обумовлюється активною, реальною і впливовою участю студентського самоврядування. Це підтверджується в аналітичному звіті «Впровадження локальних систем управління якістю в українських університетах» у якому відзначено, що «несподівано високим, порівняно з 2017 став рівень уваги до співпраці з органами студентського самоврядування (82,5% проти 3,2%)» (Фініков, Терещук, 2020). Як зазначають Т.Фініков та В. Терещук, це також є результатом запуску нового формату акредитаційних процедур, який зробив участь студентів та органів студентського самоврядування вельми впливовою в процесі оцінювання» (Фініков, Терещук, 2020). Ми також поділяємо думку вищезазначених дослідників, оскільки під час акредитації освітніх програм експертна група зустрічається, як зі студентами різних років навчання, так і з представниками органів студентського самоврядування.

Аналіз веб-сайтів закладів вищої освіти, засвідчує, що основними інструментами що використовуються у закладах вищої освіти для врахування думки студентського самоврядування при формуванні та реалізації освітніх програм є опитування. Проте представники студентського самоврядування висловлюють свої пропозиції щодо

удосконалення освітніх програм, навчальних дисциплін, якості викладання на засіданнях проектних груп, вчених рад факультетів і закладів вищої освіти.

Переважно в опитуванні основною групою питань є: якість викладання; актуальність змісту навчальних дисциплін; якість методики викладання; відповідність змісту заявленій темі з відповідної навчальної дисципліни, комунікативність викладача. Окремо в опитувальниках передбачена рубрика пропозиції та побажання щодо якості викладання та актуальності навчальних дисциплін.

В аналітичному звіті «Розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в українських закладах вищої освіти» (Фініков, Терещук, 2020) підкреслюється, що за результатами опитування, практично всі заклади вищої освіти (97 %) задекларували регулярне оцінювання якості своїх освітніх програм. Основним способом реагування на результати оцінювання якості освітніх програм є перегляд змісту існуючих дисциплін — його систематично практикують понад 90 % закладів. Другу позицію займає розширення переліку дисциплін вільного вибору студента» (70,5 % опитаних закладів роблять це систематично й ще 23,7 % — несистематично). Близько половини закладів вищої освіти здійснюють вилучення непотрібних дисциплін (і ще 36,1 % роблять це несистематично); 46,4 % запроваджують нові обов'язкові дисципліни (Фініков, Терещук, 2020).

Загалом визначення у нормативних документах закладу вищої освіти механізму участі студентів та студентського самоврядування в оновленні й удосконаленні існуючих освітніх програм суттєво вплинуло на їх активність.

Удосконалення якості викладання і навчання науково-педагогічними працівниками. Оцінювання здобувачами вищої освіти якості викладання і навчання науково-педагогічних працівників є одним з інструментів внутрішнього забезпечення якості у закладах вищої освіти. Як зазначає D. Chalmers & L. Hunt залучення здобувачів вищої освіти до оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників, мотивує їх до саморозвитку та вдосконалення у викладанні та навчанні (Chalmers, Hunt, 2016).

Оцінювання здобувачами вищої освіти професійної діяльності науково-педагогічних працівників є важливим елементом виявлення його ефективності, оскільки здобувачі вищої освіти найчастіше контактують із науково-педагогічним працівником та є прямими споживачами їхніх послуг.

Оцінювання здобувачами вищої освіти науково-педагогічних працівників у зарубіжних закладах вищої освіти здійснюється такими інструментами: система онлайн-оцінювання студентів в Інтернеті; студентські рейтинги; зворотний зв'язок від студентів для поліпшення викладання і навчання, зокрема студентські листи, підготовленні від усієї групи, курсу; зворотний зв'язок від випускників (у тому числі магістрів та аспірантів, а також асистентів з аспірантури) тощо (University of Michigan, 2022). Детальний аналіз виявлених інструментів оцінювання здобувачами вищої освіти професійної діяльності науково-педагогічних працівників Великої Британії, США, Австралії подано у нашій праці (Скиба, Лебединець, 2019).

У вітчизняних закладах вищої освіти оцінювання студентами професійної діяльності науково-педагогічних працівників здійснюється такими інструментами: студентські рейтинги та анонімні опитування.

Зокрема, у багатьох вітчизняних закладах вищої освіти здійснюється анонімне опитування студентів під назвою «Викладач очима студентів». У вітчизняних закладах вищої освіти перелік питань зорієнтований на оцінювання студентами якості викладання науково-педагогічним працівником навчальних дисциплін і його особистісних якостей. У зарубіжних університетах — питання зорієнтовані на оцінювання якості викладання. Орієнтовний перелік питань анонімного опитування студентів щодо якості викладання навчальних дисциплін подано в табл.1

Як видно з табл.1 у вітчизняному закладі вищої освіти в опитувальнику увага акцентується на оцінюванні здобувачів вищої освіти якості викладання та особистісних якостей науково-педагогічного працівника. На нашу думку, таке формулювання питань

Таблиця 1. Орієнтовний перелік питань анонімного опитування студентів щодо якості викладання навчальних дисциплін (Studfiles, 2015; University of Michigan, 2022a).

Київський національний університет архітектури і будівництва	University of Michigan
Перелік питань опитувальника	
Викладає матеріал ясно, доступно	Викладач пояснював матеріали чітко
Виділяє головні питання	Чи викладач добре підготовлений до занять?
Дотримується логічної послідовності викладання	Загалом, викладач цікаво проводив заняття?
Пояснює складні питання	
Задає питання, спонукає до дискусії	
Виявляє творчий підхід до викладання	
Уміє викликати інтерес до вивчення предмету	Чи підвищився у Вас інтерес до предмету через цей курс?
Слідкує за реакцією аудиторії	
Уміє зняти втому слухачів під час занять	
Використовує матеріал, пов'язаний професією	
Ставиться доброзичливо і тактовно до слухачів	Чи викладач ставився до студентів з повагою?
Виявляє вимогливість до слухачів	
Об'єктивно оцінює знання слухачів	
Приваблює до себе високою ерудицією	
Демонструє культуру мови, достатню дикцію, нормальний темп викладання	Чи був цей курс чудовий?
	Цей курс підвищив Ваше розуміння предмету?
	Чи знали ви, що від вас очікували у цьому курсі?
	Чи було у Вас велике бажання пройти цей курс?
	Яке навчальне навантаження цього курсу у порівнянні з іншими рівноправними курсами (набагато легше, легше, типове, важке, набагато важче)

опитувальника є не зовсім коректним, оскільки результати анкетування можуть неоднозначно тлумачитися як керівництвом, так і самими науково-педагогічними працівниками. У той час, як University of Michigan (University of Michigan, 2022a). в опитувальнику акцентується увага на значенні певної навчальної дисципліни для самого здобувача вищої освіти, наскільки відповідає його потребам і мотивує до подальшого навчання. Таке формулювання забезпечує збереження авторитету науково-педагогічного працівника, а результати є гарним підґрунтям для саморефлексії та удосконалення процесу викладання і навчання.

Вважаємо, що залучення здобувачів вищої освіти до оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти сприяє підвищенню якості викладання і навчання, забезпеченню належного рівня професійної компетентності, стимулює науково-педагогічних працівників до саморефлексії, професійного розвитку та водно час є підґрунтям для прийняття управлінських рішень.

Усвідомлення науково-педагогічним працівником критеріїв за якими його оцінюють, забезпечуючи йому зворотний зв'язок, надаючи можливість обговорити його оцінку дає можливість розробити траєкторію професійного розвитку зорієнтовану на напрями які потребують удосконалення. Водночас результати опитування здобувачів вищої освіти можуть враховуватися керівництвом закладу вищої освіти для розвитку потенціалу науково-педагогічних працівників.

Таким чином, студентське самоврядування сприяє прямій зацікавленості студентів у високій якості освітніх послуг, зростанні рейтингу та авторитету закладу вищої освіти, а отже — позитивно впливає на академічну успішність та оптимізацію навчального процесу у вищій освіті в цілому (Зубченко, 2014).

Підсумовуючи, зазначимо, що ефективна діяльність студентського самоврядування у вітчизняних закладах вищої освіти справляє суттєвий позитивний вплив не тільки на якість освітніх послуг і управління закладом вищої освіти, а й має організаційно-педагогічний ефект, коли здобувачі вищої освіти у реальному партнерстві з керівництвом закладу вищої освіти значною мірою несуть і солідарну відповідальність перед суспільством.

Наступним напрямом участі студентського самоврядування у забезпеченні якості є запобігання академічної недоброчесності у закладі вищої освіти. Нині у всіх закладах вищої освіти розроблені кодекси, положення, декларації тощо про академічну доброчесність. Проте І. Костікова та А. Дорожко на основі проведених власних досліджень зазначають, що «більшість студентів, на жаль, не вважають плагіат шахрайством. На їхню думку, розміщення тексту в Інтернеті робить його загальним і доступним для всіх, до того ж тексти багаторазово повторюються, що теж, на їхній погляд, робить їх «нічиїми». Таким чином, на думку студентів, часткове або повне копіювання чужих робіт дозволяє їм знизити часові та інтелектуальні витрати на виконання наукової роботи» (Костікова, Дорожко, 2021).

Вважаємо, що представники студентського самоврядування повинні долучитися до проведення комплексу заходів серед здобувачів вищої освіти щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Зокрема, проводити активну просвітницьку роботу, роз'яснювати принципи й цінності академічної доброчесності, знайомити з видами порушень академічної доброчесності та попереджати про відповідальність за порушення академічної доброчесності. Впровадження вище зазначених заходів та відверте обговорення існуючих проблем щодо академічної доброчесності та реагування на розв'язання цих проблем є запорукою підвищення якості освіти та престижності закладу вищої освіти.

Висновки

На основі аналізу нормативно-правових актів і наукових джерел нами виділено такі рівні впливу студентського самоврядування на прийняття рішень щодо процесів забезпечення якості освіти: державний та інституційний.

Упровадження низки міжнародних та державних нормативно-правових актів суттєво вплинуло на взаємовідносини між роботодавцями та здобувачами вищої освіти, які сприймаються як рівноправні партнери, які мають значну кількість механізмів та інструментів суттєво впливати на якість надання послуг у сфері вищої освіти. Функціонування ефективної системи студентського самоврядування на державному рівні сприяє соціалізації молоді та розвитку політичної культури молодого покоління та є передумовою для розвитку демократичного громадянського суспільства.

На інституційному рівні студентське самоврядування відіграє значну роль у внутрішньому забезпеченні якості освіти насамперед через процедури: формування та реалізації освітніх програм у закладі вищої освіти; забезпечення якості викладання і навчання у закладі вищої освіти; запобігання академічної недоброчесності у закладі вищої освіти.

Встановлено, що на етапі розроблення та реалізації освітніх програм заклади вищої освіти членами проєктних груп є, як правило, представники студентського самоврядування. Які вносять пропозиції та побажання щодо удосконалення освітніх програм, або їхніх компонентів. Крім того, представники студентського самоврядування висловлюють свої пропозиції щодо удосконалення освітніх програм, навчальних дисциплін, якості викладання на засіданнях проєктних груп, вчених рад факультетів і закладів вищої освіти.

Визначено, що для оцінювання якості викладання і навчання заклади вищої освіти активно використовують опитувальники. Переважно в опитуванні основною групою питань є: якість викладання; актуальність змісту навчальних дисциплін; якість методики

викладання; відповідність змісту заявленій темі з відповідної навчальної дисципліни, комунікативність викладача та ін. Окремо виділена рубрика щодо пропозицій і побажань удосконалення змісту навчальних дисциплін, методик їх викладання тощо.

Крім того, з метою удосконалення якості викладання до оцінювання якості викладання науково-педагогічних працівників залучаються здобувачі вищої освіти. Вважаємо, що участь представників студентського самоврядування в оцінюванні науково-педагогічних працівників сприяє підвищенню якості викладання і навчання, стимулює науково-педагогічних працівників до саморефлексії, їх професійного розвитку.

Встановлено, що представники студентського самоврядування повинні долучитися до проведення комплексу заходів серед здобувачів вищої освіти щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Зокрема, проводити активну просвітницьку роботу, роз'яснювати принципи й цінності академічної доброчесності, знайомити з видами порушень академічної доброчесності та попереджати про відповідальність за порушення академічної доброчесності. Впровадження вище зазначених заходів та відверте обговорення існуючих проблем щодо академічної доброчесності та реагування на вирішення цих проблем є запорукою підвищення якості освіти та престижності закладу вищої освіти.

Бібліографічні посилання

- Гук, О.Ф., & Чернуха, Н.М. (2017). Соціалізація студентської молоді: вектори успіху. *Публічне урядування*, 10 (5), 75-88.
- Гулько, О.М. (2019). Лідерство і лідерські якості здобувачів вищої освіти: аналіз понять і стану розвитку у процесі здійснення студентського самоврядування. *Актуальні питання природничо-математичної освіти: збірник наукових праць*, 2 (14), 91-97. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3692673>.
- Закон України «Про вищу освіту»*. (2014, 17 січня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Зубченко, С. О. (2014). *Студентське самоврядування як фактор оптимізації навчального процесу у вищій школі. Аналітична записка*. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/studentiske-samovryaduvannya-yak-faktor-optimizacii-navchalnogo>
- Костікова, І. І., & Дорожко, А. О. (2021). Академічна доброчесність очима студентів: розуміння і нерозуміння. *Інноваційна педагогіка*, 37, 349-352.
- Міністерство освіти і науки України. (2017, 01 червня). *Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти (600 зі змінами)*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>
- Міністерство освіти і науки України. (2019, 11 липня). *Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (977)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19?find=12>
- Скиба, Ю., & Лебединець, Г. (2019). Інструменти оцінювання студентами професійної діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: зарубіжний досвід і вітчизняний досвід. *Університети і лідерство*, 2 (8), 108-118. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2019-8-2-108-118>
- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)*. (2015). Ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14-15 травня 2015 р. К.: CS Ltd., 32 р. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf
- Трибулькевич, К. Г. (2016). *Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917-2010 рр.): монографія*. Одеса : КУПРІЄНКО СВ.
- Фініков, Т.В., & Терещук, В.І. (2020). *Розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в українських закладах вищої освіти. Аналітичний звіт*. Київ: Ваїте.
- Червона, Л. (2017). Студентське самоврядування як інструмент розвитку інституційного потенціалу університету в контексті глобального лідерства. У С. Калашнікова (ред.). *Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства: колективна монографія* (с. 124). Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon_Inst_potencial_Univ_Global_liderstvo_IVO-2017-205p_avtors-kolektiv.pdf
- Chalmers, D. & Hunt, L. (2016). HERDSA. Review of Higher Education. *Evaluation of teaching*, 3, 25-55. www.herdsa.org.au/herdsa-review-higher-education-vol-3/25-55
- Studfiles. (2015). Анкета «Викладач очима студентів». Київський національний університет архітектури і будівництва. <https://studfiles.net/preview/2425000/page:25/>

University of Michigan. (2022). Evaluation of Teaching. Center for Research on Learning and Teaching. <http://www.crlt.umich.edu/resources/evaluation-teaching/methods>
University of Michigan. (2022a). Office of the Registrar. <https://ro.umich.edu/>

References (Translated and Transliterated)

- Huk, O.F., & Chernukha, N.M. (2017). Sotsializatsiia studentskoi molodi: vektory uspihku [Socialization of student youth: vectors of success]. *Publichne uriaduvannia*, 10 (5), 75-88. (in Ukrainian).
- Hulko, O.M. (2019). Liderstvo i liderski yakosti zdobuvachiv vyshchoi osvity: analiz poniat i stanu rozvytku u protsesi zdiisnennia studentskoho samovriaduvanni [Leadership and leadership qualities of students of higher education: analysis of concepts and the state of development in the process of implementing student self-government]. *Aktualni pytannia pryrodnycho-matematychnoi osvity : zbirnyk naukovykh prats*, 2 (14), 91-97. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3692673>. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [The Law of Ukraine «On Higher Education»]. (2014, 17 sichnia). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian).
- Zubchenko, S. O. (2014). *Studentske samovriaduvannia yak faktor optymizatsii navchalnogo protsesu u vyshchii shkoli. Analitichna zapyskka [Student self-government as a factor in optimizing the educational process in higher education. Analytical note]*. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/studentske-samovriaduvannia-yak-faktor-optimizatsii-navchalnogo> (in Ukrainian).
- Kostikova, I. I., & Dorozhko, A. O. (2021). Akademichna dobrochesnist ochyma studentiv: rozuminnia i nerozuminnia [Academic integrity through the eyes of students: understanding and misunderstanding.]. *Innovatsiina pedahohika*, 37, 349-352. (in Ukrainian).
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2017, 01 chervnia). *Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity [Methodological recommendations for the development of higher education standards] (600 zi zminamy)*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf> (in Ukrainian).
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2019, 11 lypnia). *Polozhennia pro akredytatsiiu osvitnikh program, za yakymi zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity [Provisions on the accreditation of educational programs, according to which higher education applicants are trained] (977)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19?find=12> (in Ukrainian).
- Skyba, Yu., & Lebedynets, H. (2019). Instrumenty otsiniuvannia studentamy profesiinoi diialnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv vyshchoi osvity: zarubizhnyi dosvid i vitchyznianyi dosvid [Students' assessment tools of professional activities of scientific and pedagogical workers of higher education institutions: foreign and domestic experience]. *Universytety i liderstvo*, 2 (8), 108-118. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2019-8-2-108-118> (in Ukrainian).
- Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity (ESG)*. (2015). [Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)]. Ukhvaleno Ministerskoiu konferentsiieiu v Yerevani, 14-15 travnia 2015 r. K.: CS Ltd., 32 p. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf (in Ukrainian).
- Trybulkevych, K. H. (2016). *Rozvytok studentskoho samovriaduvannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (1917-2010 rr.): monohrafiia [Development of student self-government in higher educational institutions of Ukraine (1917-2010): monograph]*. Odesa : KUPRIIENKO SV. (in Ukrainian).
- Finikov, T.V., & Tereshchuk, V.I. (2020). *Rozvytok system vnutrishnoho zabezpechennia yakosti v ukrainskykh zakladakh vyshchoi osvity. Analitichnyi zvit [Development of internal quality assurance systems in Ukrainian institutions of higher education. Analytical report]*. Kyiv: Vaite. (in Ukrainian).
- Chervona, L. (2017). *Studentske samovriaduvannia yak instrument rozvytku instytutysiinoho potentsialu universytetu v konteksti hlobalnogo liderstva [Student self-government as a tool for developing the university's institutional potential in the context of global leadership]*. U S. Kalashnikova (red.). *Rozvytok instytutysiinoho potentsialu universytetiv u konteksti hlobalnogo liderstva: kolektyvna monohrafiia* (s. 124). Kyiv: Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon_Inst_potencial_Univ_Global_liderstvo_IVO-2017-205p_avtors-kolektiv.pdf (in Ukrainian).
- Chalmers, D. & Hunt, L. (2016). HERDSA. Review of Higher Education. *Evaluation of teaching*, 3, 25-55. www.herdsa.org.au/herdsa-review-higher-education-vol-3/25-55
- Studfiles. (2015). Анкета «Викладач очима студентів». Київський національний університет архітектури і будівництва. <https://studfiles.net/preview/2425000/page:25/>
- University of Michigan. (2022). Evaluation of Teaching. Center for Research on Learning and Teaching. <http://www.crlt.umich.edu/resources/evaluation-teaching/methods>
University of Michigan. (2022a). Office of the Registrar. <https://ro.umich.edu/>

Відомості про авторів

Юрій Скиба, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна, y.skyba@ihed.org.ua

Леся Червона, кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу інтеграції вищої освіти і науки, Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна, l.chervona@ihed.org.ua

Ольга Паламарчук, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу забезпечення якості вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна, o.palamarchuk@ihed.org.ua

Інформація про наукове періодичне видання

Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» (International Scientific Journal of Universities and Leadership) внесено до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» відповідно до наказу МОН України від 17 березня 2020 р. № 409.

Науковий журнал представлено у таких базах даних, реєстрах і пошукових системах: Crossref, Наукова періодика України (Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Educational Research Abstracts Online (ERA), European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS), The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH), Library of Science (University of Warsaw), Index Copernicus International тощо.

RESEARCH ARTICLE

Student Self-Government and Its Role in Ensuring the Quality of Higher Education

Yurii Skyba^{1*} , Lesya Chervona¹ , Olha Palamarchuk¹

¹Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

*y.skyba@ihed.org.ua

Abstract

The article updates the role of studentship and student self-government as an active participant in the educational process, a partner in the processes of reforming higher education, that is involved in the government structures of the higher education institution, particularly, in the process of ensuring the quality of higher education. Based on the analysis of normative legal acts and scientific sources, the authors highlight the state and institutional level of influence of student self-government on decision-making regarding the processes of ensuring the quality of education. The foundation for the development of opportunities for student self-government is provided by the state level, that adopts normative legal documents that create prerequisites to the participation of student self-government in the procedures of ensuring the quality of education, particularly, the Law of Ukraine «On Higher Education», that regulates the activities of student self-government bodies in Ukraine; «Standard of higher education»; «Regulations on the Accreditation of Educational Programs for the Training of Higher Education Candidates», that prescribe requirements for the participation of representatives of student self-government in the system of internal quality assurance. The implementation of the above-mentioned legal acts and the student-centered approach in the educational process of higher education institutions are ensured at the institutional level. Student self-government at the institutional level has a significant number of mechanisms and tools for influencing the internal quality assurance of education, for example through: procedures for the formation and implementation of educational programs at higher education institutions; procedures for ensuring the quality of teaching and learning at higher education institutions; procedures for preventing academic dishonesty at higher education institutions. The authors also highlighted the main tools used at higher education institutions considering the opinion of student self-government, such as: surveys, meetings of project groups, academic councils of faculties and higher education institutions, etc. The implementation of the above-mentioned measures, discussion and response to existing problems with representatives of the student body, are the key to improving the quality of education and the prestige of higher education institutions.

Author details

Yurii Skyba, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Deputy Director for Scientific Work of the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, y.skyba@ihed.org.ua

Lesya Chervona, PhD in Philosophical Sciences, Senior Research Fellow, Head of the Department of Integration of Higher Education and Science of the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, l.chervona@ihed.org.ua

Olha Palamarchuk, PhD in Educational Sciences, Senior Researcher of the Higher Education Quality Assurance Department of the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, o.palamarchuk@ihed.org.ua

Keywords:

higher education, students, student self-government, quality of higher education

Language:

Ukrainian

Citation:

Skyba, Y., Chervona, L., & Palamarchuk, O. (2022). Student Self-Government and Its Role in Ensuring the Quality of Higher Education. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, 14, 127-138. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2022-14-127-138> (in Ukrainian)